





Спорт

ТҮҮҮЛГЭБЭ -- ЭДЭР БӨБӨСТӨР



С.И. Макаров эдэр бөбөстөргө кэс тэйт эдэр.

түгилгөчүлөрү, Таатта, Мэнэ-Ханалас, Оймокоон, Ханалас, Уус-Алтын улуустарыттан барыла 94 бөбөк кэсип кыгылыны ыла.

Турнир үөрүүлүк ачылыштыгар улуу депутаттары Сөбизин председатели Я.П. Ожонешников, Чурагчы төлөөлөгүн багылаа С.А. Сарыбаев, спорт бөтөрөөшөрүн ааттарыттан Союуе чемпиона С.С. Морфулов эбэрэ тыгыры эгилер.

Күрөк кылабын сүдүйүтпән Россия категориялаах сүдүйү А.В. Кузьмин үлгүлөтө.

Спортсменнарга туһайан, Семен Прокопьевич сүрдөк истиптик: "Оскуолаға үөрөк сүдүаммыл 8-с кыластан Д.П. Коркин салатпанын тустууга эришпипим. Мин үөрөкөр көмөр улууска, Саха сиригэр, Союуека тийэ билер элбөк тустуугар үүмүгүрө, ол курдук Илья Захаров, Владимир Андросов, ини-бии Газриел, Роман Дмитриевичтер, ини-бии Морфуловтар, Прокопий Шестаков, Пётр Платонов ода. Иттилик үгүе спортсмены аагыты туруоока сон. Тустуу дөп - чыткытэ суок коруп, кылаан дьяссипелинени эройер, тустарга бадалаах буолаахкытына, элбөк сипийилгөтүлөкүт дөп баға сагабын төрдөбин".

**32 кылыбэ:**  
1м - Алена Яковлев (Чурагчы);  
2м - Мириэл Магааров (Чурагчы);  
3м - Женя Черемин (Дьокуускай);  
3м - Валентин Макаров (Чурагчы-Диринг).

**35 кылыбэ:**  
1м - Валентин Бурнашев (Дьокуускай);  
2м - Жора Максимов (Чурагчы);  
3м - Рустам Кошрапов (Чурагчы-Толуй);



- 3м - Арсен Макаров (Чурагчы)-Ханалас);
- 38 кылыбэ:**  
1м - Кирилл Доросков (Ханалас);  
2м - Родион Васильев (Ханалас);  
3м - Гриппа Стручков (Оймокоон);  
3м - Никита Аласов (Оймокоон).
- 42 кылыбэ:**  
1м - Юра Дюгеров (Чурагчы);  
2м - Вова Захаров (Дьокуускай);  
3м - Ваня Попов (Чурагчы);  
3м - Юра Кольчин (Чурагчы).
- 46 кылыбэ:**  
1м - Вова Бонзовский (Чурагчы);  
2м - Афоня Филиппов (Чурагчы);  
3м - Андриан Жергатов (Чурагчы);  
3м - Митя Пилып (Мэнэ-Ханалас).
- 50 кылыбэ:**  
1м - Кая Спирядков (Чурагчы);  
2м - Толя Никифоров (Чурагчы);  
3м - Сахамин Никитин (Чурагчы);  
3м - Арван Неморилин (Таатта).
- 54 кылыбэ:**  
1м - Кетя Шелванов (Дьокуускай);  
2м - Пели Косюфонов (Чурагчы);  
3м - Сергей Осипов (Мэнэ-Ханалас);  
3м - Вова Дьячковский (Чурагчы).
- 58 кылыбэ:**  
1м - Стас Свинобоев (Мэнэ-Ханалас);
- 2м - Евгений Левров (Чурагчы);  
3м - Эрсант Елисеев (Чурагчы);  
3м - Алтыс Андреев (Чурагчы-Чапыр).
- 63 кылыбэ:**  
1м - Григорий Попов (Таатта);  
2м - Александр Тагаритов (Таатта).
- 69 кылыбэ:**  
1м - Дьулус Калачин (Чурагчы);  
2м - Свиридон Старостин (Дьокуускай);  
3м - Никитай Адамов (Чурагчы).
- 76 кылыбэ дотор:**  
1м - Сергей Макушев (Мэнэ-Ханалас);  
2м - Давид Дубасев (Чурагчы);  
3м - Афанасий Пономарев (Чурагчы).
- 76 кылыбэти үөтө:**  
1м - Николай Филиппов (Мэнэ-Ханалас);  
2м - Христофор Христофоров (Чурагчы);  
3м - Никита Прохоров (Мэнэ-Ханалас).

Семен ЖЕНДРИНСКИЙ.

Биһиэхэ суруйаллар

МУГУДАЙГА -- САНА ДЬЫЛ

Мугудай нөһиллөгөр үүмүг 2017 сылы бэрт сэргэхтик көрүстүбү. Г.Е. Скрибин аатынан сыныаалан кыныгэр бу күп эдэр-эмдэ тобуоруна муһуна. Олохтоох дьаһана сыл ахсын бастыһарын бөлөһүнү үгүө үгэстэх. Ол курдук, "Сыл бастын спортсмен", "Бастын общественник", "Хоннохтоох отчут", "Бастын сатаааччы", "Бастын механиктор" ода номинациялар олохтоон, хаһаайытара быһаарылынылар.

"Сарыал" чол олох түмүгү тус тэрийэр үлгүн хайыскаһынан бастыһары бөлөтөтө. Нөһиллөкө тын бонтуруоһу быһаара сыдыар уу таһар массыына суоллара Л.Ф. Дьяков бастыһаанын кыныгэнигэр "Утумнаах уу куттарааччы", баанык үлөһү И.В. Варламов "Баанык өнөтүгөн элбэхтик туһанааччы" анал ааттары туттардылар. Р.Ф. Катаков нөһиллөкө чол олоху тутуһар атам саастаах А.М., Н.М. Пухоттар уонна эдэр Тая, Роман Толтеуохоттар дьэ көрөтэригэр "Чөл олохтоох дьэ көргөн" анал ааты туттарда. Сыныалан кынын коллектива, эдэр үлөһүгөрү туруорбут сана дьылаағы бэрт сэргэхтэригэр барыбытын астыһарда. Нөһиллөгөргө ыгытылыгы спорттивнай күрэхтэр түмүгэригөн дубат, буульданаан ытыл кылыгылаахтара бөлөтөннөр.

Оттон тохсуһуу 2 күнүгэр "Сарыал" түмүгү уонна ыччыгар үлүс сылыларын кырачааннарга анал утупник тэрийэн ыгытылар. Онуоока дьаһан "Сага дьылы чөл туруктаах көрсүөкө,

оһолорбулутар умулуубат түгэнэри бөлөкчөккө!"-дөп дьылытэек тэрилинэ. Араас көрүнтөк аттракционнары тэрийэн, бөлөкчэри туттаран оһолорбутун үөртүлөр, Тымыны Оһонньор дьылытэригөн сылаан, кыра саастаах оһолорго бөлөкчэри туттарда. Тохсуһуу 3 күнүгэр Толуй уонна Мугудай нөһиллөгүн атам саастаах дьонутар иһирэх көрүһүү тэрилинэ. Бу күн араас көрөкчөбүлүк куонкурустар тийгэ быстыбакка ыгытылылар. Оттон тохсуһуу 7 күнүгэр үгэсэ кубулуйбут "Битва дүлөв" күрэх үгүе кылааччыны да, корооччүгү да түмүг. Үгүкүүтү ууһуан үөскөбит түлөһүгөрү көрө куластаах ырыаһыттар эмдэ бааларын бу күрэх бигэрэстэ. Онон биһиги нөһиллөгүтигэр сага дьылаағы кыһылар, ырааһыныкытар, оһоньуу-көр бэрт тэрэһиннэхтик ыгытылылар.

Евдокия КАТАКОВА, Мугудай нөһиллөгүн олохтоо.

Кэсикхит баҕарабын

ЫТЫКТЫЫР ЫКСА ЫАЛЫМ

Болтур нөһиллөгүн Мындагаайыгыгар олорор ыкса ылым Владимир Афанасьевич Хаастаев туһунан кэсикхит баҕарабын.

Володя 1973 с. армияга биригэ сулуусталаабыт табаарыһын багыһан Мындагаайыга кэлбитэ. Кини - Олуохүмэттэн төрүттөк. Илэтинэн суоллар буолан, кэсик да оскуолага ГЛЗ-53 сана массыынага үлэс киирбитэ. Оскуола дьирэктэринэн Дмитрий Павлович Ченбутов үлэнирө. Володя манна таһаарылаахтык үлэтин сыдыан Мындагаайы торголай кустаныгар үгүтэйкөн продавец кылыны көргөн ылан, 1974 с. улахан сыбаайба буолбута. Оттон ылаага 42 сыл аһа охсубут.

Кэрэһиннэн Зинаида Софроновнаһын эбэ-дэмдэхтик өкөрөн, түөрт кыыс оһолонон, атахтарыгар туруоран, иккисини-үстүү үрүк үөрэти бүтэртэригэр, үлөһүгөрү өртөөтөн, үс эр бэрт күтүөтэри көрсөр үөрүүнү биллэтэр. Күтүөтэр бары - үлөһүгөрү үлөс дьөһөк, кыһынары-сайыһары дьоньоруу хаһаайыстыбаларыгар оптуур-мастыр идэлэхтэр. Хаастаевтар сүһүлүккэр, сытылаахтар уут туттараллар. Тыа дьонно онон оһордохторо. Алы куурусалара, сибиниллөгөрө... Бу ыал төрөгүнүгэр киирлөккө, көтөр маанылааға -көһөн күс мэттирэгини истэн кийи уйульаа уһуктар.

Володя ЗИЛ массыынага үлэс

кириэбитэн ууһар уутун умтан туран түүнөри-күлүгэри үлэһэн кэлбитэ кыһы. Соһуос таваллаах таһаарыһан биир оробула, сахала суох Болшой Невский, хоту оройуһуннарыһан таһаарылаахтык таһан, үлэһэн үрүк көрүөүгөрү сиптисинэ. Карл Маркс аатынан соһуос икки тогулук, „Мындагаайы“ соһуос икки тогулук уонна оройуон биир тогулук чемпион-суоллара буолан, аһай дьонгэни кыһытэ. Социалистической куоталаһы кыһылааһаһан ааттанан, түөсү аһыһылар бөлөһүн, элбөк грамоталарынан наһараадыламыта, үлө бэртэригэр. Биһиги даһаны олохтоох тэригитэр соруйсууларыһан, ЗИЛ массыынаһан араас үлэргэ кыгытылылар.

Нөһиллөк бары үлгитэр, култуурунай да тэрэһиннэргэ иккисини көһтөөтүк ыгытылар. Нөһиллөк сие ыһыла дьөһөк, сыһыстарбатым буолуо. В.А.Хаастаев аасыл сыла үбүлүгө буолла. Владимир Афанасьевич оһолоро, сибиннэргэ, биир дөһүлаахтара кинигэн сирдэхтик кини туттабыт уонна истин эбэрэбитин төрдөбит.

СИДЬЯЧКОВСКАЙ, Хоту көһөрүлүү кыгытылааға, үлө бэртэригэр.



Мугудай орто оскуолата тэриллибитэ 85 сылыгар

# КЫНАТТААБЫТ КЫҤАБЫТ -- СИТИҤИИ, САЙДЫЫ ААРТЫГАР



Учууталлар учууталара К.А.Оконешникова, А.С.Ожонешникова, "Мин бастакы учууталым" бэлэ хаһайкага И.Е.Сивцева, СӨ үөрэҕиритин туйгунуна Е.А.Терютина, М.Т.Толстоухова, "Гражданский клубин" бэлэ хаһайкага А.М.Пермякова, олохторун биригэ ситимнээн оскуоланы дьэ оҥосубут

үлэҕэ анаабыт үтүө дьоммут иштэрин көн тутта ааттыбыт. Үбүлүөй үөрүүлээх чааһыгар үүтөр кэлүөтүн итингэ быһаччы кыгылыларын, үөрэхтээһин сайдыытыгар билэр кылааттарын иһин СӨ Ил Түмэнин Махтал суругунан Мугудай нэһилиэгин баһылыга КИ.Пермяков, дириэктэри итэр үлэҕэ солбуйааччы Е.М.Данилова, эби үөрэхтээһин педагога А.Ф.Ноговицына, үөрэхтээһин эйгэтитэр ор сыллаах таһаарылаах үлэлэрин иһин СӨ Ил Түмэнин иукаҕа, үөрэхтээһинтэ, кулпуураҕа, кордорор-иһитиннэрэр эйгэ уонна общественнай түмсүүлөр дьаһылларыгар кэмитиэтин Бочуотунай грамоталарынан педагогическай үлэ бэтэрээтэрэ Т.Е.Захарова, Т.В.Пермякова, Д.Е.Сирябина, үүтөр кэлүөтүн итингэ-

министириситибэтин "Саха сирин методика" түөсүө иһинэр анал бэлиэтин педагогическай үлэ бэтэрээтэ А.М.Пермякова наҕараадалаһылар. Үбүлүөйү оҕолор, элэр ыччаттар ээртэ үөмөрдэрэ, "Туймаада" государственнай ансаамбыл эр хоһуун солистарын сүрөҕү долгутар ырыалара кэрэститэр.

Маньык бэлэ түгүнтэ барыбытын муспут, сайдыыга хардылыһып, кэрэ-мааны кэстүүтүнүн харакытын сымнарар, оҕо-аймах дьоллоох биниэ буолар сага оскуолабыт сылааһа-сырдыһа үлэтиригэ-үөрөтүргэ бастыг усулуобуйаалах. Үлэни; үөрэнэччи эрө барыга санаата юөн, сүргэтэ көтөҕүлээн үлэтиэх-хамсыах үтүө сирэ. Манна даҕатан эттэххэ, сэттиннэ 25-27 күнүөрүгэр Санкт-Петербург куоракка V-с Бүтүн Россиятааҕы "Иппики юм оскуолата" үөрэхтээһин форумунгар биниэти оскуолабыт дириэктэрэ А.А.Федоров, итэр үлэҕэ солбуйааччы Е.М.Данилова, хаһайаһтыбыллар чыска солбуйааччы Т.И.Аммосов баран кыгылыны ылан кэлбиттэрэ. Форумна Мугудай оскуолата үбүлүөйүн корсо Россия 100 бастыг оскуолатын ахсаһыгар юирэн, анал бэлэ ыһап, оскуолабыт дириэктэринтэр, СӨ үөрэҕиритин туйгунугар, "Барбарыы фонна" "Билигинтээн калайман" бэлэ хаһайылыгыгар А.А.Федорова "Бастыг дириэктэр" аһт итэриһиэн үөрүүбүт оҕо үккээтэ. Эмиэ сэттиннэ бүтүүтэ улууспутугар, оҥтон ороспүүбүлүкэҕэ "Мастер педагогическаго труди" физическай кулпуура учууталларын уонна тренерлерин икки ардыларыгар ытыллыбыт кунукурустарга биниэти оскуолабыт элэр кэскилээх учуутал Я.Ф.Толстоухов уруогу таһынан дьарык хайаһахалар кыһылылаһыһынан тахсап, Москвага буолуохтаах Россия этабылар бэлэмнээр. Үлэтигэр бөрүннүлээх элэр учуутал Ян Федорович оҕолору футболга утумнаһыах дьарыктылар. Быйып «Азия оҕолоро» нуруоттар икки ардыларынааҕы ооннууларга юни иһитиннэччилэрэ Айысхан Попов, Алена Шадрин футболга Саха сирин сүүмэртэммит хамаандатыгар юирэн кыгытыны ылбыттара. Аһа үөрэнэччилэрбитин аһтан аһардааха, аһыт сыл аһынныгыгар "Иппикиг хардыы" улуустааҕы НПК-га ситиһиннээхтик кыттан, 2017 сыл тохсуньу 9-10 күнүөрүгэр Дьонуускайга кыгытылыбыт ороспүүбүлүкэҕэ эһанка 10-с кылаас үөрэнэччигэ Свста Захарова 1-кы степеннээх дипломант (сэл. С.Д.Полятинская), 11-с кылаас үөрэнэччигэ Аллена Смирникова 3-с степеннээх дипломант (сэл. П.П.Попова), 10-с кылаас үөрэнэччигэ АленаФилипа Бурнашова 1-кы степеннээх дипломант (сэл. Д.Д.Сивцева) буолулар. Уонсай түмүкү Чурапчы улууһа бастаата. Бу оҕолор үлэлэрэ салгыы Москва, Новосибирскай куораттарга комүскүүрүгэ рекомсндацияланньылар. Маньык ситиһиннэргээн саха сиринтэн сэмээр үөрэн, сана салыбытын сагалыы тыһыһан оро көтөҕүлүлүлээхтик көрүстүбүт.

Устар олоххо сыл түмүктээр Юрише юмэ үлэни-хамнаһы ырытаһырыһалаан, түмүк санаалары түмэн, иһиһиһини ыраланап, салгыы сайтар суолу торумнуур аналыах. Д.Д.Красильников аатынан Мугудай орто оскуолата 2016 сылы юккэ ситиһиннэргээн түмүктээтэ.

Ахсынньы 17 күнүгэр оскуолабыт 85 сылыах үбүлүөйүн бэлиэстэтибит. Ыраактан-чугастан оскуола выпускниктара, араас сылларга үлэстэбит-хамсаабыт бар дьоммут, бэтэрээтэрбит мустаннар аасылты аһпһап, уруккуну санаһан, бивинги коллектив үлэтин-хамнаһын кордүлэр-иһититэр. Кэлбит ыалдыгтар сарсыарда "Колүкчээп" оҕо үткүү ансаамбылын кылары юрө кэстүү аһыһыах эйгэтигэр умсугуйа умустулар. Бэлиэстэн эттэххэ, үбүлүөйдээх тэрээһин үөрүүлээх аһыһылытын тэнэ "Колүкчээп" 1992 сылыахха итэриһитибит нуруодунай аатын анал хамыһыһа иһинтэр чирэстээхтик комүскээтэ. Манна нэһилиэгинтэр "Чуораанчык" уһуйаһын иһитиннэччилэриггэн саҕалаан, "Иһин" элэр ыччат, "Ньургунун" аҕа саастаахтар ансаамбыллара бука бары кыгытыны ыһан, улахан композиция кордордүлэр. 1990-нүс сылларга, оскуола Владимир Петрович, Елена Михайловна Ивановтар салапаларынан, оҥтон салгыы 2000 сылларга Дария Даниловна Пермякова дириэктэригэр юмгэригэр «Колүкчээп» оҕо үткүү ансаамбыла (салайааччылар Е.П.Сивцева, Н.Н.Терютина) үлэтин таһаарылыһаһытык, чаһылхайдык саҕалаабыта. Ансаамбыл тыа сириттэн биэр бастакынан оҕо нуруодунай образной ансаамбылын аатын сүкүлүгэ. Россия араас куораттарыгар, Фраһияга, Туһиска тһийэ фестивалларга, кунукурустарга Гран-при хаһайыһа, лауреат, дипломант буолбуттара. "Колүкчээп" кэскилээҕи түстүүр кэрэ үткүүлэригэр уһуйуһан улааһыт, салайааччыларын суолларын утумнаан үткүү эйгэтин талан ансаамбылы тутан хаһар үрдүк эһитэтигэсэ тиксэбит И.Е.Артемьев, үткүүһүт кутнаах Мугудай нэһилиэгин кийитэ, хороограф М.М.Сивцева салгыы сапаттан-сана урапы уран, умсугутуулаах үткүүлэри айарга-тутарга, үлүмнэһэн үлэтиригэ бэлэмнэрин билэрбитэр.



кулпуураҕа уонна спорка туйгуна. Учууталлар учууталара Ф.Ф. РСФСР нуруотун үөрэҕиритин туйгуна М.Н.Смирникова, үрдүк катэгориялаах учуутал, "Мугудай" мийигэ ааттара Т.Е., "Орленок" байыһаннай-спортивнай кулуубу ор юмгэргэ салайыты, РФ физическай кулпуураҕа уонна спорка туйгуна, РФ уонсай үөрэхтээһинит бочуоттаах үлэнигэ И.С.Захаровтар, РСФСР нуруотун үөрэҕиритин туйгуна, "Гражданский клубин" бэлэ хаһайкага В.Г., ССРС уонна РСФСР нуруотун үөрэҕиритин туйгуна. Учууталара учууталара Г.К.Макаровтар, РФ үөрэҕиритин туйгуна, СӨ үөрэҕиритин үлэстээх үлэнигэ В.П., РСФСР нуруотун үөрэҕиритин туйгуна Е.М.Ивановтар, СӨ Президентин Граньы хаһайкага, нуруот маастара А.Ф., үлэ бэтэрээтэ И.Е.Ожонешникова уонна да атын оҕону итингэ-үөрэтинтэ сыраларын биэрбит, олохторун юрө юмгэрин күргүөмнээх

үөрэтинтэ уонна үөрэхтээһин сайдыытыгар кылааттарын иһин Чурапчы улууһун дьаһалтыһын Махтал суругунан педагогическай үлэ бэтэрээтэрэ А.И.Баранкова, М.Н.Смирникова, В.Г.Макарова, М.Н.Ноговицына, үүтөр кэлүөтүн итингэ-үөрэтинтэ ор сыллаах айымнылаах үлэтин уонна үөрэхтээһин сайдыытыгар тус кылаатын иһин "Чурапчы улууһун үөрэхтээһинитэр" түөсүө иһинэр анал бэлиэтин технология учуутала Т.Е.Толстоухов, үүтөр кэлүөтүн итингэ-үөрэтинтэ ор сыллаах айымнылаах үлэтин уонна үөрэхтээһин сайдыытыгар тус кылаатын иһин "Мин бастакы учууталым" түөсүө иһинэр анал бэлиэтин педагогическай үлэ бэтэрээтэ М.О.Федорова, үөрэҕиритин эйгэтигэр ор сыллаах таһаарылаах үлэлэрин иһин Чурапчы улууһун үөрэҕиритин эйгэтин үлэтигэрин профсоюзун Махтал суругунан М.Т.Толстоухова, В.И.Неустров, Ф.Ф.Смирников, М.И.Слепцова,



П.С.Пермякова, З.С.Захарова, С.П.Шелева, ор сыллаах таһаарылаах үлэлэрин иһин СӨ үөрэхтээһин министриситибэтин "Учууталлар учууталара" түөсүө иһинэр анал бэлиэтин педагогическай үлэ бэтэрээтэ Е.Ф.Коропчих, ор сыллаах таһаарылаах үлэтин уонна ороспүүбүлүкэҕэ үөрэхтээһин системэтин сайдыытыгар тус кылаатын иһин СӨ үөрэхтээһин

85 сыл устата үтө кэлүөтө ыччаты алтан чуораан чулдаарыһан уруокка иһырын, олох юөн аартыгар аһаран кэлүгэ тапталлаах оскуолабыт. Оҕо даһаны үүтө-сайда, ситиһиннэргээн кыһаттап, оҕо-аймах юһи иһинтэ буолар оскуолабын оҕо, юрөгэ угуһа тур дуу, Мугудай оскуолата!

Паталыя ПУХОВА.



